

SOBRE L'ÀNTIC RETAULE DE SANT SEBASTIÀ DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE PORRERES

MIQUELA SACARES TABERNER
CATALINA MARIA VENY RIERA

L'anomenament de Dídac d'Arnedo com a Bisbe de Mallorca a l'any 1561 comportà una sèrie de Visites Pastorals que tingueren com a finalitat implantar les reformes del Concili Tridentí.¹ Pel que fa a Porreres a principis del segle XVI, s'havia finalitzat la segona església amb el mateix emplaçament que l'actual però de dimensions més petites. És en aquest context que es projectà la factura del retaule de Sant Sebastià, objecte del nostre estudi. La seva realització abraçaria una cronologia que aniria de l'any 1564 fins l'any 1592. Tan sols comptam amb una documentació referida als pagaments per a la construcció de dit retaule, que ens permetran saber, d'una manera exhaustiva, els principals artífexs que intervingueren en la confecció de dit retaule, malgrat tot, a partir de la documentació no es pot fer una aproximació a l'estudi artístic de l'esmentat retaule, però constatar la seva existència tal vegada pot esdevenir aclaridor.

Per començar, ens hem de referir a la bibliografia que ha tractat, bé d'una manera directa o més aviat indirectament, l'existència d'aquest antic retaule. La diversitat d'opinions sobre l'autoria de l'antic retaule de Sant Sebastià, ha comportat uns estudis poc clarificadors. A partir de la documentació revisada queden molts d'aspectes sense poder resoldre, però així i tot es poden desvetllar una sèrie de qüestions que estaven confoses respecte a l'autoria dels treballs escultòrics i d'aquesta manera, reincidir sobre aspectes ja coneguts del renaixement a Mallorca.

La primera de les notícies de caràcter bibliogràfic prové de l'historiador G. de Berard de l'any 1789 que a *Viaje a las villas de Mallorca*, realitzà una descripció de les diferents capelles de l'església de Porreres. Pel que fa al retaule de Sant Sebastià,² estava ubicat a l'actual capella de Sant Vicenç Ferrer i allotjava les talles dels màrtirs Sant Abdó i Sant Sennén, localitzades avui en dia al retaule de l'esmentat Sant Vicenç Ferrer.

¹ Entre els anys de 1562 a 1572, el Bisbe Arnedo realitzà quatre visites a Porreres, aquestes s'encaminaven al bon ordenament del culte diví i a corregir les deficiències que hi pogués haver tant dins el clergat com dins el poble cristià, a més de la conservació material de l'església. G. MUNAR: *Història de Porreres*, 188-189.

² G. BERARD: *Viaje a las villas de Mallorca*, 212.

La capilla de San Sebastián, cuya imagen, de bulto, con otras dos más que llamamos San No y San Ne, entre cuatro columnas pareadas. Segundo orden de pilares y remate, todo antiguo y ordinario.

A finals del segle XVIII, Berard hauria vist un retaule, que per la mínima descripció que en fa, podria ser el moble barroc de Sant Sebastià, ja que la iconografia dels germans màrtirs Sant Abdó i Sant Sennén flanquegen la figura de Sant Sebastià. Ja en època posterior, es dugué a terme la factura d'un nou retaule de tall neoclàssic amb la incorporació de l'antiga talla renaixentista de Sant Sebastià. No obstant, aquesta qüestió no és més que una suposició ja que no hem trobat documentació respecte als retaules de Sant Sebastià i de Sant Vicenç Ferrer posteriors als del renaixement.

No serà fins l'any 1979 en què G. Munar a la *Història de Porreres*³ torna a fer referència al retaule del qual ens ocupam, assenyalant que l'escultura de Sant Sebastià que s'ubica actualment al retaule neoclàssic del mateix nom fou realitzada per Gaspar Homs l'any 1564.⁴ La professora M. Barceló⁵ recollia aquesta informació però apuntava l'error en no coincidir les dades cronològiques dels dos possibles escultors que amb el nom de Gaspar Homs apareixen documentats. No obstant, G. Llompart a l'article *Dos puntualizaciones definitivas sobre el retablo manierista de Sineu*⁶ a partir de fonts documentals⁷ constata l'autoria de l'escultura de Gaspar Janer realitzada l'any 1564, com a primera obra documentada d'aquest autor. Aquesta mateixa informació és recollida a *Gran Enciclopèdia de la Pintura i de l'Escultura a les Balears*.⁸

Així doncs, l'escultura del retaule de Sant Sebastià fou obra de Gaspar Janer i no de Gaspar Homs, a més sembla ser que és l'única peça conservada de l'antic retaule, restaurada en època posterior i ubicada a l'actual retaule neoclàssic.

D'aquesta manera, emprendrem a partir de l'estudi documental i de l'anàlisi estilística de l'única peça conservada del retaule, una aproximació a l'estudi de l'esmentat moble tot relacionant-lo amb la trajectòria artística dels diversos artífexs que en participaren i emmarcant-los dins l'àmbit renaixentista.

Segons la *Plagueta de la Obrerie de St. Sebastia* de l'any 1564, el primer dels autors que participà en el retaule de Sant Sebastià fou l'escultor Gaspar Janer, i de fet, fou la seva primera intervenció professional documentada dins l'obra d'aquest artista tal com queda reflectit a l'obra de G. Llompart.⁹ Sembla ser que Gaspar Janer s'encarregà de la composició general del retaule, així com de l'escultura de Sant Sebastià, en el pagament s'especifica com havia de ser aquesta talla i també la quantitat que es devia pagar de trenta-nou lliures per la figura i cinquanta lliures pel retaule pròpiament dit, la suma total cobrada en diferents partides:

*Jo Guespar Jener imaginayre i pintor confes astar en concordia en los reverents i de le ville de Porreres de un retaule de las capelles de Sent Sebastia i guntament emb un Sent sebestia del natural i es que lo retaule se de aser segons le mostra en lo qual els me an de donar tot lo leiam que sera menester donant (...) i mes le figure del Sent Sebastia entera en la culune i peaia bone i pintados conforme esta en lo de la Seu i es le conquordia le figura trente nou lliures i lo retaule cinquante lliures i aso promet a fer per tot lo mes de juy fet en lo mes de setembre ay MDLXiiij.*¹⁰

La importància d'aquest retaule rau en el fet que a Gaspar Janer se li encomanà una escultura de Sant Sebastià similar a la que Joan de Sales realitzà per al retaule renaixentista

³ G. MUNAR: *Història de Porreres*, 62.

⁴ G. MUNAR: *Història de Porreres*, 187-188. No obstant, en el primer volum del P. Munar, recull la informació que dona G. Llompart assenyalant que l'escultura de Sant Sebastià fou encomanada per Gaspar Janer l'any de 1564.

⁵ M. BARCELÓ CRESPI: *L'Església Parroquial de Porreres. (Notes històrico-artístiques)*, 35-36.

⁶ G. LLOMPART: *Dos puntualizaciones definitivas sobre el retablo manierista de Sineu*, 268-269.

⁷ APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

⁸ A. A. V. V.: *Gran Enciclopèdia de la Pintura i de l'Escultura a les Balears*, 255-259.

⁹ G. LLOMPART: *Dos puntualizaciones definitivas sobre el retablo manierista de Sineu*, 268.

¹⁰ APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

de la Seu,¹¹ de tal manera que l'escultura de Gaspar Janer ens apropiaria a la talla del Sant Sebastià de Joan de Sales i per aquesta raó, esdevé un testimoni que cal tenir ben present.

En el contracte de l'any 1531 que signà Joan de Sales per a la realització del retaule de Sant Sebastià de la Seu,¹² es remarcaven una sèrie de trets definitoris del gust renaixentista. Per començar, la iconografia és pròpia del gust renaixentista, ja que Sant Sebastià es presenta com a figura indispensable d'aquest període artístic;¹³ en segon lloc, la incorporació de columnes, relleus i escultures exemptes que ressalten la concepció volumètrica del conjunt; per acabar, s'especifica una orientació decorativa *a la romana*.

Tanmateix, trenta anys més tard, a Porreres, un poble perifèric respecte a la Ciutat de Mallorca, l'estament religiós, promotor del retaule porrerenc, optava a través del contracte, per una actitud d'assimilació cap al model renaixentista mitjançant la còpia o referència del retaule catedralici. D'aquesta manera, i tal com assenyala M. Gambús, es pot afirmar que a partir de la dècada de 1570, pel que fa als retaules illencs es reconeix l'autoritat de Joan de Sales, no només en els repertoris decoratius sinó també en els relleus i talles exemptes.¹⁴ Altres factors com la formació d'autors insulars bàsicament a l'escola valenciana així com l'arribada d'altres, contribuïren a la introducció de les noves fórmules renaixentistes.

Sant Sebastià, centurió romà, fou invocat contra la pesta i l'epilèpsia en motiu de l'epidèmia que es generà a Roma l'any 680. Sembla ser que aquesta advocació està relacionada amb una antiga creença que hauria assimilat les epidèmies de pesta amb sagetes llançades per la divinitat. Així doncs, la devoció al màrtir Sant Sebastià gaudí d'una immensa difusió durant l'Edat Mitjana i sembla que fou introduïda a Mallorca pels exèrcits de Jaume I. Durant la segona meitat del segle XV augmentà notablement dins la Parròquia de Porreres la veneració cap al Sant Màrtir i fou adoptat com a advocat contra la pesta.¹⁵ De fet, l'any 1478 fou erigida baix l'advocació de Sant Sebastià una Confraria a l'església de Porreres, a més és la primera de la qual tenim constància. La Confraria de Sant Sebastià de Porreres fou promoguda i sol·licitada del Vicari General de la Diòcesi pel Rd. D. Rafel Marimon, en nom propi i de tots els altres capellans de Porreres, i quedà canònicament erigida el 2 d'abril de 1478. A més cal afegir que quedaren aprovats els Capítols o Ordinacions pels quals s'havia de regir la dita Confraria.¹⁶

En termes generals, els models iconogràfics que han servit de suport per a la representació de Sant Sebastià, han experimentat una evolució segons les diferents fases estilístiques. En el transcurs de l'Edat Mitjana, es representa al Sant com a home d'edat avançada despullat o vestit a la moda antiga o del moment, a finals del segle XV cobra importància el Sant Sebastià Jove. El Renaixement romprà aquesta tradició i introduirà un model pagà que emula l'Àpolo despullat, exaltant la bellesa de l'anatomia humana.¹⁷

¹¹ El retaule catedralici de Sant Sebastià fou destruït a conseqüència d'un llamp l'any de 1711, en substitució d'aquest es projectà l'execució d'un moble barroc. Vegeu: M. GAMBÚS: "El escultor aragonés Juan de Salas y la introducción del Renacimiento en Mallorca", *IX Coloquios de Arte Aragonés*, 16.

¹² G. LLABRÉS: "Juan de Salas, escultor", *BSAL*, 17, 1919, 255-256.

¹³ F. FERNÁNDEZ: *Damián Forment. Escultor renacentista*, 81.

¹⁴ M. GAMBÚS: "El escultor aragonés Juan de Salas y la introducción del Renacimiento en Mallorca", 22-24.

¹⁵ Un altre sant protector contra la pesta és Sant Roc que apareix ja des de principis del segle XV i fou molt venerat en els segles XV i XVI a causa de la mortaldat que provocà aquesta malaltia infecciosa. Cap a l'any 1578 a l'església vella de Porreres ja tenim constatada capella pròpia per aquest Sant.

¹⁶ G. MUNAR: *Història de Porreres*, 121-122.

¹⁷ C. CANTARELLAS: "Iconografía de San Sebastián en Palma", *Mayurqa*, 61-75.

Hem de mencionar una sèrie de trets formals que caracteritzen la iconografia d'aquest Sant. En primer lloc, és una escultura de cànon allargat amb un estudi anatòmic naturalista que s'apropa a la postura del contrapposto tan freqüent a l'estatuària renaixentista, de tal manera que les extremitats estan organitzades en seqüències alternants, és a dir, un braç està alçat mentre que la cama es troba avançada respecte l'altra, tot produint-se un moviment de l'eix del cos, recuperant la idea de la visió dinàmica a través de la multifocalitat. Les faccions del rostre, que denoten maduresa, es troben idealitzades amb una serenitat que no demostra patiment. Un altre aspecte que corrobora aquest fet, és la representació dels ulls oberts del sant martiritzat. Segons la llegenda,¹⁸ fou fermat a un arbre i assagetat, d'aquesta tradició esdevenen dos tipus de representacions de suports que la iconografia fa servir pel recolzament de la imatge del Sant, la primera de les quals és la representació del tronc de l'arbre que correspon al present cas i l'altra, com a fita clàssica, la columna exempta.

La confecció del retaule es realitzà, en part, a la vila de Sineu, que era la segona residència de Gaspar Janer. L'any 1571, Gaspar Janer, contractava el retaule major de la Parròquia de Sineu, treball que devia alternar amb el del retaule de Sant Sebastià de Porreres, fins l'any de 1573 en què es constata el trasllat de peces del retaule de Sineu a Porreres:

Jo Guespar Janer imaginayre i pintor quonfesa aver rebut de M. Toni Ferragut prevere obrer de la Confraria de Sent Sebestia en diverses partidas vint i sinch lliures dich XXV ll. i fou porator del peu de Sent Sebestia del retaule fet a XXViii de abril MDLXXiii XXVII. Mes e rebut del dit M. Toni Ferragut prevere P. portar lo an Sineu de dit retaule trenta sous fet ob supra (sic).¹⁹

Gaspar Janer era un artista polifacètic, els documents també el citen com a pintor, *Guespar Jener imaginayre i pintor...*²⁰ encara que, de moment no se li atribueix cap pintura. També se'l coneix per diversos treballs relacionats amb l'Arquitectura i, comptades vegades, es dedicà a la traça de peces d'argenteria.²¹

Posteriorment, la següent intervenció serà la dels López. Mestre Mateu López major, que entre els anys 1577 i 1578, s'encarregaria de pintar i daurar el retaule de Sant Sebastià, el preu estipulat per aquesta feina seria de 180 lliures cobrades pel pintor en diverses sèries :

Yo Mateu Lopez pintor major de dies e rebut contants de molt reverent M. Juan Ballester menor de dies prevere clavari de la confraria de Sent Sebestia deu lliures per principi y porator del preu de aquelles sent vuitanta lliuras me deuen de pintar lo retaule de Sent Sebestia y per que es veritat fas lo present de ma mia fet a denou de juliol any mil sinc sens setanta set.²²

¹⁸ J. DE VORAGINE: *La leyenda dorada*, 115. Sant Sebastià morí martiritzat per ordre dels emperadors Dioclecià i Maximià que començaren a regnar cap a l'any 187. Fou fermat a un arbre i assagetat pels soldats, encara que no morí ja que fou alliberat i sentenciat a mort posteriorment.

¹⁹ APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

²⁰ APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

²¹ A. A. V. V.: *Gran Enciclopèdia de la Pintura i de l'Escultura a les Balears*, 257.

L'any 1579 donava la traça de l'Església Parroquial d'Artà, l'any 1588 reparava la rosassa de la façana principal de la Seu de Mallorca.

²² APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

Mateu López major, pintor cordovès, format a València i relacionat estilísticament amb els Macip, cap a l'any 1544 s'establí definitivament a Mallorca arrel del trasllat d'un retaule encàrrec del taller dels Macip destinat a la Seu mallorquina.²³ El taller tenia una sèrie de trets característics; en primer lloc, era l'espai on s'aprenia i es vivia diàriament, a més, era un ambient familiar que estava regit pels gremis. Els fills aprenien l'ofici dels seus pares per successió directa o bé, a través del casament de les filles del mestre amb oficials, esdevenint vertaderes dinasties artístiques.²⁴ Aquests trets es fan palesos, en tant que Mateu López jove es formà al taller del seu pare i n'hauria estat el successor si no hagués estat per la seva mort sobtada. A més, els López es relacionen amb el taller valencià de Vicenç Macip i del seu fill, Joan de Joanes, enllaçant, d'aquesta manera, la tradició pictòrica valenciana amb la mallorquina.

D'altra banda, és prou coneguda la col·laboració d'altres artistes o tallers amb el dels López, valgui a títol d'exemple el cas de Baltasar Boyra i Rafel Guitard que dugueren una tasca conjunta en el retaule major de Santa Eulàlia.²⁵ En el cas particular de Porreres, es constata la participació conjunta del taller dels López amb l'escultor Gaspar Janer.

En definitiva, els López es presenten com a figures senyeres de la pintura del segle XVI a Mallorca, no tant per la qualitat de la seva obra sino més aviat per la influència que la seva quantiosa producció exercí en els pintors coetanis i posteriors a ells.²⁶

Al dors d'un dels contractes firmats per Mateu López major es troben proves de dibuix de diversos detalls, d'entre els quals destaca el capet d'un àngel amb ales esteses:

*Yo Mateu López pintor otorc aver rebut del reverent M. Juan Ballester menor prevere y clavari de Sent Sebestia de la esglesia de Porreras y en mans el seny march x e mens deu lliures e son porator del que man de dar per lo pintar y daurar lo retaule de Sent Sebestia y per que es veritat fas lo present de ma mia fet a denou de juliol any mil sinc sens setanta vuit
X lliures .²⁷*

A partir de 1583 tenim constància que Mateu López menor reprèn la tasca pictòrica que ja havia iniciat el seu pare i entre aquesta data i les diverses partides de pagament no concreten en detall els possibles treballs efectuats sino que generalitza la seva tasca com a *pintar i daurar lo retaule de Sent Sebestia...*²⁸ El darrer pagament signat per Mateu López fill data del 21 de febrer de l'any 1584 ja que després trobam pagaments en nom de Mateu López pare, aquest fet pot ratificar la seva mort prematura el 31 de maig o l'1 de juny de 1584.²⁹

Tal com confirma el següent rebut, Mateu López jove es dedicà a pintar i daurar el retaule seguint les passes del seu pare:

²³ M. GAMBÚS: "Mediadores, promotores y clientes en la formación del Renacimiento mallorquín", *Actas XI Congreso CEHA*, 10.

²⁴ T. RAMÍREZ: "La construcción del retablo mayor de Santo Domingo de la Calzada", *Damián Forment. Escultor renacentista*, 54.

²⁵ G. LLOMPART; J. M. PALOU, J. M. PARDO: *Els López dins la pintura del segle XVI a Mallorca*, 50-51.

²⁶ G. LLOMPART; J. M. PALOU, J. M. PARDO: *Els López dins la pintura del segle XVI a Mallorca*, 10.

²⁷ APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

²⁸ APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

²⁹ G. LLOMPART; J. M. PALOU, J. M. PARDO: *Els López dins la pintura del segle XVI a Mallorca*, 21.

*Yo Matheu López pintor menor hatorch haver rebut del reverent M. Juan Ballester menor clavari de la confraria del glorios Sant Sebastia sinch lliures y son porata per lo preu de pintar y daurar lo retaula de Sant Sebastia fet vuy a 26 de janer any 1584.*³⁰

Mitjançant la documentació es pot afirmar que treballaren una sèrie d'autors menys coneguts, com és el cas d'Antoni Ferrer pintor que entre el gener i juliol de 1584 realitzà treballs més puntuals com *los capitels, los ascuts dels palanqui de or i la tala de las molluras*.³¹ D'altra banda, durant els mesos de juliol i agost de 1592, Joan Ullestret pintor d'Alcúdia cobrava diversos pagaments fruit del treballs de mestre Mateu López amb el consentiment d'aquest:

*Yo Sebastia Carbonell pre fas testimoni com lo senyer Joan Ullestret ha rebut del Reverent M. A. Mesquida pre clavari de la confraria del glorios Sant Sebastia per mans del senyer en Raphel Serra tragner quatre lliures dich iiii lliures les quals son porata de aquellas vint y sinch lliures y quatre sous consigna Mestre Mateu López pintor per a dit Ullestret fet a viiij de juliol 1592 iiii lliures.*³²

Tal com hem indicat abans, Joan Ullestret pintor, natural d'Alcúdia, es casà amb Nicolaua Bertrán, possiblement també d'Alcúdia i viuda del jove Mateu López. Ullestret actuava en nom no només de la seva fillastra sino també de Mateu López per adquirir els béns d'aquest,³³ tal com es constata a l'anterior fragment.

Per concloure, cal destacar el pes de l'estament eclesiàstic porrerenc com a promotor del retaule i la bona disposició en la contratació d'artífexs de renom a Mallorca, fet que no només es manifesta en aquest retaule del segle XVI sino també al llarg del segle XVIII amb la confecció dels nous retaules.³⁴ Amb tot, l'adopció conscient d'un model artístic avantguardista per part d'un sector econòmicament i intel·lectualment més qualificat del clergat de Porreres, formaria part d'un dels nombrosos episodis que contribuïren a la introducció, encara que relativament lenta, del nou llenguatge renaixentista a Mallorca, considerat com a model perifèric però en cap cas excepcional.³⁵

D'altra banda, apuntar la participació conjunta de dos tallers importants, el de Gaspar Janer encarregat de l'estructura del retaule i dels treballs escultòrics, mentre que el taller dels López realitzaria tasques pictòriques i de daurat. Cal afegir que es fa palesa l'endogàmia que existia en els tallers artístics tal com queda reflectit en el taller dels López amb l'enllaç de la viuda de Mateu López jove amb un pintor, Joan Ullestret, segurament del mateix taller.

Finalment hem remarcar l'orientació estilística de vessant renaixentista que es reflecteix no només en la concreció del contracte, sinó també en l'actitud dels autors que innovaren el panorama artístic, fruit en part de l'estança i formació comuna valenciana.

³⁰ APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

³¹ APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

³² APP., *Plagueta de la Obrerie de Sant Sebastia*.

³³ G. LLOMPART; J. M. PALOU, J. M. PARDO: *Els López dins la pintura del segle XVI a Mallorca*, 20-21.

³⁴ La majoria dels retaule ubicats a l'actual església es dugueren a terme al llarg del segle XVIII, a més, s'ha de destacar que part dels autors que participaren en la realització de dits retaules foren figures destacades del barroc mallorquí tals com Gregori Herrera, Pere Joan Obrador, Salvador i Esteve Sancho i Jaume Nadal.

³⁵ M. GAMBÚS: "Mediadores, promotores y clientes en la formación del Renacimiento mallorquín", 10.

BIBLIOGRAFIA:

- A.A.V.V.: *Gran Enciclopèdia de la Pintura i de l'Escultura a les Balears*, Palma de mallorca 1996-1998.
- M. BARCELÓ CRESPI: *L'Església Parroquial de Porreres. (Notes històrico-artístiques)*, Conselleria de Cultura, Palma de Mallorca, 1989.
- G. BERARD: *Viaje a las villas de Mallorca*, Venus, Palma, 1983 (1789).
- C. CANTARELLAS CAMPS: "Iconografía de San Sebastián en Palma", *Mayurqa*, 6, Palma, 1971.
- J. DE VORÁGINE: *La leyenda dorada*, Alianza Forma, Madrid, 1995.
- F. FERNÁNDEZ (Coord.): *Damián Forment. Escultor renacentista*, Diputación de Zaragoza, San Sebastián, 1995.
- A. FURIÓ: *Diccionario histórico de los ilustres profesores de la Bellas Artes en Mallorca*, Gelabert y Villalonga, Palma, 1839.
- M. GAMBÚS SÁIZ, M, "El escultor aragonés Juan de Salas y la introducción del Renacimiento en Mallorca", *IX Coloquios de Arte Aragonés*, Caspe, 1995.
- M.GAMBÚS SÁIZ, M, " Mediadores, promotores y clientes en la formación del Renacimiento Mallorquín", *Actas XI Congreso CEHA*, Valencia, 1996.
- M. GAMBÚS; S. SABATER:"La Cartuja de Valldemossa en los inicios del Renacimiento mallorquín", *Actes del Congrès Internacional Scala-Dei, la Morera de Mont-Sant*, Tarragona, 1996.
- G.LLABRÉS:" Juan de Salas, escultor", *BSAL*, 17, 1919.
- G. LLOMPART: *Dos puntualizaciones definitivas sobre el retablo manierista de Sineu*, Palma de Mallorca, 1960. [Trabajos del Museo de Mallorca, 25].
- G. LLOMPART; J. Mª PALOU; J. Mª PARDO, *Els López dins la pintura del segle XVI a Mallorca*, Sa Nostra, Palma, 1988
- G. MUNAR OLIVER: *Història de Porreres*, II volums, Ajuntament de Porreres, Palma, 1979.
- S. SEBASTIÁN LÓPEZ; A. ALONSO FERNÁNDEZ: *Arquitectura mallorquina moderna y contemporánea*, Estudio General Luliano, Palma, 1973.

RESUM

L'article, a partir de fonts documentals, aporta una sèrie de dades sobre l'antic retaule de Sant Sebastià, amb una cronologia aproximada de 1564 - 1592, de l'església parroquial de Porreres i que fou fruit de la col·laboració de Gaspar Janer, que s'ocupà dels treballs escultòrics, i del taller dels López, que es dedicaren a les tasques pictòriques.

ABSTRACT

The article based in historical documents provides information about the antique altarpiece of *Sant Sebastià* (1564 - 1592) belonging to the parish church in *Porreres*. Gaspar Janer carried out the sculptural work and the López studio did the painting.